

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА**

**СТРАТЕГИЈА
УНАПРЕЂЕЊА СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ ДЈЕЦЕ БЕЗ
РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА
2015–2020. ГОДИНЕ**

Бања Лука, септембар, 2015. године

САДРЖАЈ

1. УВОД	3
2. ОСНОВ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ	4
3. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ ПОДРШКЕ ДЈЕЦИ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ	5
3.1. Дефиниција дјетета без родитељског старања.....	5
3.2. Нормативно-правни оквир социјалне заштите дјецe без родитељског старања.....	5
3.3. Институционални ресурси система социјалне заштите намијењени подршци дјецe без родитељског старања.....	6
3.3.1. Центри за социјални рад.....	6
3.3.2. Установе за смјештај дјецe без родитељског старања.....	8
3.3.3. Установе за смјештај дјецe са сметњама у развоју.....	8
3.3.4. Невладине организације.....	9
3.3.5. Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске.....	9
3.3.6. Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске.....	10
3.4. Институционални ресурси подршке дјеци без родитељског старања у другим системима.....	11
4. ПРИНЦИПИ СТРАТЕГИЈЕ	12
4.1. Принцип најбољег интереса дјетета.....	12
4.2. Принцип индивидуалног приступа.....	12

4.3. Принцип учешћа дјече у одлукама које их се тичу.....	12
4.4. Принцип избјегавања непотребног издвајања дјетета из породице.....	13
4.5. Принцип приоритета ванинституционалног збрињавања.....	13
4.6. Принцип мултидисциплинарности у третману и мултиресорне сарадње у збрињавању.....	13
4.7. Принцип забране дискриминације и свих облика насиља.....	14
5. ОПШТИ ЦИЉ СТРАТЕГИЈЕ.....	14
6. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ.....	14
6.1. Област превентивне заштите дјече под ризиком од раздвајања.....	14
6.1.1. Појмовно одређење.....	14
6.1.2. Стање.....	15
6.1.3. Правци дјеловања.....	16
6.2. Област старатељства.....	16
6.2.1. Појмовно одређење.....	16
6.2.2. Стање.....	17
6.2.3. Правци дјеловања.....	18
6.3. Област усвојења.....	18
6.3.1. Појмовно одређење.....	18
6.3.2. Стање.....	19
6.3.3. Правци дјеловања.....	20
6.4. Област хранитељства.....	20
6.4.1. Појмовно одређење.....	20
6.4.2. Стање.....	21
6.4.3. Правци дјеловања.....	22
6.5. Област институционалног збрињавања дјече без родитељског старања.....	23
6.5.1. Појмовно одређење.....	23

6.5.2. Стање.....	24
6.5.3. Правци дјеловања.....	25
6.6. Област подршке у осамостаљењу.....	26
6.6.1. Појмовно одређење.....	26
6.6.2. Стање.....	26
6.6.3. Правци дјеловања.....	27
7. ФИНАНСИРАЊЕ.....	27
8. ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ.....	28
9. ПЛАН АКЦИЈА ЗА ПЕРИОД 2015-2020	
ГОДИНЕ.....	29

1. УВОД

Стратегија унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања у Републици Српској 2015–2020. године (у даљем тексту: Стратегија) саставни је дио стратешких одређења Владе Републике Српске у области социјалне заштите њених грађана. Она представља израз стручних, правних, организационих и материјалних настојања система социјалне заштите да се унаприједи друштвена подршка дјечи без родитељског старања и породицама под ризиком од раздвајања.

Морални и професионални задатак свих јавних институција и појединаца који раде у подручју заштите дјеце без родитељског старања јесте да пруже адекватну заштиту дјечи која одрастају у ризичним околностима и да, у том смислу, пронађу праву мјеру између права сваког дјетета да одраста у властитој породици и обавезе друштва да заштити најбољи интерес дјетета. Осмишљавање и развој адекватног модела и система друштвене бриге о дјечи, посебно дјечи без родитељског старања, представља изазов за сваку друштвену заједницу, стручњаке и професионалце који се баве тим питањима, тако да рад са дјецом без родитељског старања, и поред садашњег степена развоја помажућих наука и дјелатности, врло често садржи бројна питања и недоумице.

Препоруке УН-овог Комитета за права дјетета, дате након презентације досадашњих извјештаја Босне и Херцеговине о спровођењу Конвенције УН-а, јасно указују на потребу даље хармонизације закона у Републици Српској са одредбама Конвенције, на сталном изналажењу ресурса за дјецу, посебно у контексту социјалне заштите; на јачању и промоцији концепта најбољег интереса дјетета и учешћа дјетета у свим поступцима који га се тичу; на трајном обезбјеђењу финансијских и техничких ресурса у склопу центара за социјални рад и на замјени институционалног збрињавања дјеце другим облицима заштите и њиховој стандардизацији.

Стратегија унапређења социјалне заштите дјеце без родитељског старања 2015–2020. године оријентисана је управо ка унапређењу положаја дјечака и дјевојчица у Републици Српској који, због врло различитих животних догађаја, одрастају ван својих биолошких породица.

У првом реду, Стратегија се односи на дјецу до 18 година старости која су под ризиком у погледу свог физичког, менталног, интелектуалног и социјалног развоја из сљедећих разлога:

- зато што живе ван породичног окружења,
- зато што дијете нема оба родитеља или су родитељи онемогућили да живе са њима,
- зато што дјетету пријети раздвајање од родитеља због дисфункционалности породице, претрпљеног насиља, поремећаја у понашању, или
- зато што се ради о дјетету са сметњама у развоју.

Стратегијом су обухваћене младе особе, у доби од 18 до 27 година, које су имале статус дјетета без родитељског старања у тренутку када су постали пунољетни.

Такође, Стратегија се односи и на дисфункционалне породице којима је потребна додатна помоћ и подршка друштва да би ојачале и биле спремније да се брину о дјечи,

чиме би се спријечило раздвајање дјетета од биолошке породице.

Овај документ представља ревидовану верзију Стратегије унапређења социјалне заштите дјецe без родитељског старања у Републици Српској са Планом акције за период 2009–2014. године, коју је Влада Републике Српске усвојила на 139. сједници одржаној 3. септембра 2009. године. Нова стратегија садржи резултате постигнуте у претходном периоду, те на основу нових захтјева настоји одговорити на потребе дјецe без родитељског старања у периоду од 2015. до 2020. године.

1. ОСНОВ И РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Основ за доношење Стратегије унапређења социјалне заштите дјецe без родитељског старања 2015–2020. године садржан је у Амандману XXXII на Устав Републике Српске, члан 68. тачка 12, према коме Република уређује и обезбјеђује бригу о дјеци и омладини. Законом о социјалној заштити („Службени гласник Републике Српске“, број 37/12), чланом 14. одређено је да Република уређује систем социјалне заштите, доноси политике и развојне стратегије, утврђује права, критеријуме и кориснике социјалне заштите, обезбјеђује дио средстава за реализацију права прописаних овим законом, прати стање и остваривање права, оснива и усмјерава рад установа социјалне заштите и брине се да се у оквиру економске и социјалне политике остварује оптималан развој социјалне заштите. Истим законом дјецa без родитељског старања су дефинисана као приоритетна група корисника према којој систем социјалне заштите има обавезу поступања у обезбјеђивању социјалне подршке. Основ за доношење стратегије представља и Конвенција о укидању свих облика дискриминације жена (CEDAW).

Разлози за доношење ове стратегије су у чињеници да је област заштите дјецe без родитељског старања и њено унапређење од посебног интереса за систем социјалне заштите Републике Српске.

Такође, разлози за доношење овог документа су исказани и у потреби за усаглашавањем постојеће законске и подзаконске регулативе које се баве овим питањима, потреби за стандардизовањем свих облика заштите за дјецу без родитељског старања, као и потреби за модернизацијом заснованој на прихватању вриједности, стандарда и препорука произашлих из међународних докумената у овој области.

Од посебне је важности усклађивање домаћег законодавства и праксе са релевантним документима који одређују ову област на међународном нивоу, као што су: УН Конвенција о правима дјетета, УН Смјернице за алтернативно збрињавање дјецe, Заједничке европске смјернице за прелаз са институционалне заштите на услуге подршке за живот у заједници, Европска конвенција о усвајању и друга.

Претходна Стратегија унапређења социјалне заштите дјецe без родитељског старања са Планом акције за период 2009–2014. претпоставља доношење нове стратегије, како би се таквим стратешким планирањем омогућило континуирано унапређење живота дјецe без родитељског старања.

2. ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ ПОДРШКЕ ДЈЕЦИ БЕЗ РОДИТЕЉСКОГ СТАРАЊА У СИСТЕМУ СОЦИЈАЛНЕ ЗАШТИТЕ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

3.1. Дефиниција дјетета без родитељског старања

Бројни су разлози због којих дијете остаје без родитељског старања. Овај појам укључује дијете без родитеља, односно дјецу која имају родитеље, али се о њима не старају. Другим ријечима, то су дјеца:

- без оба родитеља (чији су родитељи умрли или нестали),
- непознатих родитеља или родитеља чије је боравиште непознато,
- напуштена од стране родитеља (родитеља који су занемарили родитељске дужности дуже од једне године),
- родитеља потпуно лишених родитељског права,
- родитеља спријечених да врше родитељску дужност (родитељи ове дјеце су живи, али су из било ког разлога, привремено или трајно, спријечени да врше родитељско право: лишени пословне способности, још нису стекли пословну способност и сл.).

Према Закону о социјалној заштити, дијете без родитељског старања је дијете које нема родитеље, које је напуштено од родитеља, чији родитељ није у могућности да му пружи потпуно старање зато што су ограничени у вршењу родитељског права или су лишени тог права.

Према подацима којима располаже Министарство здравља и социјалне заштите, у Републици Српској, у 2014. години, било је 550 дјеце без родитељског старања, и то 170 дјеце без оба родитеља, 180 дјеце напуштене од стране родитеља, 20 дјеце чијим родитељима је одузето родитељско право и 180 дјеце чији су родитељи спријечени да врше родитељске дужности.

3.2. Нормативно-правни оквир социјалне заштите дјеце без родитељског старања

Системска подршка и заштита дјеце без родитељског старања обезбјеђује се кроз неколико група мјера:

- мјере социјалне заштите (збрињавање у другу породицу – хранитељство и институционални смјештај дјеце без родитељског старања),
- мјере дјечије заштите (новчана давања из дјечије заштите и задовољење развојних потреба дјеце),
- мјере породичноправне заштите (старатељство и усвојење) и
- комбиновани облик збрињавања (социопедагошке животне заједнице).

Социјална заштита дјеце без родитељског старања нормативно је уређена Законом о социјалној заштити. Овим законом је дефинисан појам дјетета без родитељског старања, одређена су права, услуге и мјере подршке и заштите дјетета без родитељског

старања, предвиђени су институционални капацитети и неопходни материјални и стручни ресурси за спровођење мјера социјалне заштите према овој дјечи.

Законом о дјечијој заштити („Службени гласник Републике Српске“, бр. 4/02, 17/08 и 1/09) уређује се систем дјечије заштите који се заснива на праву и дужности родитеља да се старају о подизању и васпитању своје дјеце, праву дјетета на услове живота који омогућавају његов правилан психофизички развој и обавези Републике да му то омогући.

Према Закону о дјечијој заштити, права у области дјечије заштите која припадају дјечи без родитељског старања су: додатак на дјецу, задовољавање развојних потреба дјеце и предшколско васпитање и образовање за дјецу без родитељског старања која су смјештена у установе социјалне заштите.

Породични закон („Службени гласник Републике Српске“, бр. 54/02 и 41/08 и 63/14) прописује да Република Српска старатељством пружа посебну заштиту малољетној дјечи која немају родитељско старање. Поред старатељства, Породични закон регулише поступак усвојења као института трајног рјешавања статуса дјетета без родитељског старања.

3.3. Институционални ресурси система социјалне заштите намијењени подршци дјеце без родитељског старања

У систему социјалне заштите Републике Српске постоје сљедећи организациони ресурси за спровођење мјера социјалне заштите и подршке дјечи без родитељског старања:

- центри за социјални рад/службе социјалне и дјечије заштите,
- установе социјалне заштите за смјештај дјеце без родитељског старања,
- установе за смјештај дјеце ометене у психичком и физичком развоју,
- невладине организације које раде са категоријом дјеце без родитељског старања и пружају различите облике подршке,
- Јавни фонд за дјечију заштиту и
- Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске.

3.3.1. Центри за социјални рад

Центри за социјални рад представљају основне установе на којима почива систем социјалне, породичне и дјечије заштите Републике Српске. Путем центра за социјални рад јединица локалне самоуправе планира, координише и пружа услуге социјалне, породичне и дјечије заштите на свом подручју. У Републици Српској у 47 општина основани су и дјелују центри за социјални рад, док у 15 општина исте послове обављају службе социјалне и дјечије заштите које су основане у оквиру административне управе града/општине. У раду ових институција ангажовани су стручни радници оспособљени за пружање разноврсних стручних услуга. Рад ових професионалаца чини окосницу стручног дјеловања центара за социјални рад.

У спровођењу дјелатности социјалне заштите и социјалног рада, према Закону о социјалној заштити, центар за социјални рад врши јавна овлаштења:

- „а) пружа прву стручну помоћ грађанима,

- б) рјешава у првом степену о остваривању права утврђених овим законом и одлукама о проширеним правима у јединицама локалне самоуправе,
- в) рјешава у првом степену о остваривању права из области дјечије заштите,
- г) рјешава у првом степену о остваривању права из области породичноправне заштите и старатељства,
- д) ради на спровођењу мјера према малољетним лицима у кривичном поступку,
- ђ) пружа социјалне услуге у поступку рјешавања о правима из области социјалне заштите,
- е) врши надзор над хранитељским породицама,
- ж) води евиденцију и документацију о правима, пруженим услугама и предузетим мјерама у оквиру своје дјелатности и издаје увјерења на основу евиденције и
- з) врши исплату новчаних права утврђених овим законом и другим прописима и општим актима“.

Социјалну заштиту дјечи без родитељског старања у центрима за социјални рад пружају кадрови различитих профила, чији је циљ сагледавање потреба дјече са различитих аспеката. У 2014. години, у центрима за социјални рад и општинским службама социјалне и дјечије заштите од укупно 552 запослених, њих 331 су стручни радници. Анализом која је спроведена крајем 2014. године, утврђено је да у центрима за социјални рад има највише запослених дипломираних социјалних радника (27%) и социјалних радника са завршеном вишом школом (20%), а најмањи број је дипломираних социјалних педагога и социолога. Старосна структура стручних радника није задовољавајућа, јер је 75% запослених старије од 50 година.

Иако се посљедњих година стање поправило, и даље је видљиво да центри за социјални рад немају довољан број запослених стручних радника. Поред недостатка стручног кадра, материјална неопремљеност и мањак финансијских средстава у буџетима чине основне слабости у раду центара за социјални рад. Мањи број центара за социјални рад има капацитете да формира тим за подршку дјечи без родитељског старања. Центри који имају формиране стручне тимове могу обезбиједити квалитетнију услугу и ефикаснију подршку дјечи без родитељског старања.

Међутим, већина центара нема формиране стручне тимове, што се одражава на укупан квалитет пружене социјалне подршке дјечи и њиховим породицама. Недостатак стручног кадра и непостојање стручних тимова у центрима за социјални рад има за посљедицу јављање различитих потешкоћа у обезбјеђивању адекватне социјалне заштите и подршке дјечи без родитељског старања, као што су: отежана адаптација дјетета, неспремност породице да прихвати дијете, сепарационе кризе, поремећаји у понашању дјетета и слично.

Организациона унапређења система и материјалне претпоставке које је донио нови Закон о социјалној заштити нису били довољни за постизање вишег нивоа квалитета рада центара за социјални рад. Интензивирање постојећих и актуализација нових социјалних проблема довели су до преоптерећења центара за социјални рад. Њихова маргинализација и непоштивање стручних стандарда од стране оснивача, имало је пресудан значај за постизање бољих резултата у социјалној заштити дјече без родитељског старања.

3.3.2. Установе за смјештај дјеце без родитељског старања

Законом о социјалној заштити предвиђена је могућност институционалног („домског“) збрињавања дјеце без родитељског старања. Смјештај дјеце без родитељског старања и дјеце угрожене породичним приликама пружа се у једном дому за дјецу и омладину без родитељског старања.

У Дому за дјецу и омладину без родитељског старања „Рада Враћешевић“ у Бањој Луци, који има капацитет до 130 мјеста, смјештено је око 85 дјеце (стање крајем 2014. године). Дјеца су распоређена у девет васпитних група („породица“). Васпитне групе просторно чине посебне стамбене јединице површине 250 м², које се састоје од четири спаваонице, два купатила, два мокра чвора, дневног боравка и кухиње са трпезаријом. Васпитна група броји од 10 до 12 дјеце. У формирању васпитних група примјењују се различити критеријуми (школски узраст, пол, интензивност присуства и облик сметњи у понашању, степен образовања). Школски узраст, као критеријум, примјењиван је у формирању васпитних група дјеце према степену образовања (предшколска група – јаслице и вртић, основношколска – нижи разреди основне школе, основношколска – виши разреди основне школе и средњошколска група дјеце и младих). Критеријум пола у формирању васпитних група-породица примјењиван је у групама у којима бораве дјеца старијег основношколског узраста. Млади који улазе у завршни циклус образовања прелазе у тзв. породицу за осамостаљење, путем којих стичу животне вјештине неопходне за самосталан живот по изласку из Дома.

Интензиван третман дјеце и младих који манифестују поремећај у понашању и комбиноване сметње реализује се у посебној издвојеној васпитној групи, у којој је рад заснован на когнитивно-бихејвиоралном приступу.

Као посебно издвојена група функционише и група коју чине дјеца и млади који пролазе адаптациони период живота у домским условима. Током боравка дјеце и младих у овој групи, васпитно особље и чланови стручног тима врше процјену здравствених, психофизичких, образовних и других потреба дјеце и младих, на основу којих се сачињавају индивидуални планови рада.

У циљу проширења услуга у области дјечије и социјалне заштите, Дом је на располагање центрима за социјални рад ставио просторне и кадровске капацитете за збрињавање мајки са новорођеном дјецом, односно мајки које немају адекватне животне и породичне услове за бригу о дјецу најранијег узраста.

3.3.3. Установе за смјештај дјеце са сметњама у развоју

Поред установа за збрињавање дјеце без родитељског старања, у Републици Српској постоје установе за смјештај дјеце и омладине са сметњама у развоју, у којима су често смјештена и дјеца без родитељског старања, а која имају развојне проблеме. Иако су ове установе приоритетно намијењене за смјештај одраслих лица са инвалидитетом, у њима постоје одвојени простори за дјецу и младе.

Домови за лица са инвалидитетом су смјештени у Приједору и Вишеграду.

У наведеним установама, поред смјештаја, исхране, његе и здравствене заштите, дјецу је обезбијеђен, у зависности од њихових очуваних психофизичких способности, васпитно-образовни рад, као и друге активности које су прилагођене овој категорији дјеце. У раду са дјецом посебна пажња се посвећује ублажавању или отклањању последица сметњи у њиховом развоју.

Број дјеце која бораве у овим установама је промјењив. Према подацима из децембра 2014. године, у Приједору је било смјештено 14, а у Вишеграду је било смјештено деветоро дјеце са сметњама у развоју.

Центар за дјецу и омладину са сметњама у развоју „Будућност“, Дервента је установа социјалне заштите која је намијењена искључиво за збрињавање дјеце са сензорним потешкоћама, која се (у складу са преосталим способностима и степеном инвалидитета) оспособљавају за рад. У овом центру је смјештено око 30 дјеце. Поред похађања школе, у Центру је организовано дневно збрињавање дјеце са другим врстама оштећења.

Важно је нагласити да ове установе, у сарадњи са центрима за социјални рад, константно раде на одржавању и на поновном успостављању веза дјеце са њиховим родитељима или преосталим члановима уже и шире породице.

3.3.4. Невладине организације

Законом о социјалној заштити омогућено је дјеловање невладиних организација у пружању услуга социјалне, породичне и дјечије заштите. Одређен број невладиних организација које дјелују на територији Републике Српске ради на промоцији права дјетета, као и на унапређењу социоекономских и културних услова живота дјеце. Невладине организације, у складу са својим програмима рада и пројектним активностима, пружају услуге социјалне заштите друштвено рањивијим групама дјеце, као што су и дјеца без родитељског старања. Најчешће активности социјалне подршке су усмјерене на превенцију од раздвајања породице и на обезбјеђењу подршке дјечи и младима у вријеме боравка у установама, као и за вријеме напуштања тих установа. Своје активности невладине организације често спроводе ангажујући волонтере. Активности које се путем невладиних организација спроводе, а намијењене су дјечи без родитељског старања су: инструктивна настава, радионички програми, вандомско дружење и друго. У посљедње вријеме дјелатност невладиних организација је усмјерена на организовање дневног збрињавања и смјештаја ове дјеце у прихватилишта.

3.3.5. Јавни фонд за дјечију заштиту Републике Српске

Законом о дјечијој заштити дефинисан је систем материјалне подршке породицама са дјецом у Републици Српској, који се остварује путем Јавног фонда за дјечију заштиту.

Јавни фонд за дјечију заштиту основан је 1996. године са сједиштем у Бијељини. Његово дјеловање се односи на: стварање основних услова за приближно уједначавање нивоа задовољавања развојних потреба дјеце и помоћ породици у остваривању њене репродуктивне, заштитне, васпитне и економске функције, посебно заштите трећег дјетета из породица са троје дјеце, као и пружање услуга крајњим корисницима, тј. дјечи и породици. На годишњем нивоу Јавни фонд за дјечију заштиту располаже буџетом од преко 50 милиона конвертибилних марака, који се распоређује на око 35.000 корисника.

Дјеца без родитељског старања, као једна од друштвено најосјетљивијих категорија корисника, права у систему дјечије заштите остварују под привилегованим условима. Право на додатак на дјецу, у смислу Закона, остварује се у зависности од материјалног положаја породице, распореда реда рођења и узраста дјетета, на основу

поднесеног захтјева, најдуже до 15. године живота. Међутим, социјално осјетљиве категорије дјеце, као што су дјеца без родитељског старања и дјеца са сметњама у развоју, ово право остварују без обзира на ред рођења и материјалне услове породице, а у периоду док се налазе на редовном школовању. Према подацима из децембра 2014. године, право на додатак на дјецу остварило је 374 дјеце без родитељског старања.

Дјеца без родитељског старања су заступљена и у остваривању права на задовољавање развојних потреба дјеце, које је дефинисано одредбама члана 27. Закона о дјечијој заштити. Пројектом „Социјализација дјеце Републике Српске“ у периоду од 2002. године било је обухваћено укупно 663 дјеце без родитељског старања.

Капацитети Јавног фонда за дјечију заштиту омогућава спровођење и других пројеката који би били усмјерени на обезбјеђивање подршке дјецу без родитељског старања.

3.3.6. Министарство здравља и социјалне заштите Републике Српске

Министарство здравља и социјалне заштите надлежно је за систем социјалне, породичне и дјечије заштите. За обављање стручних и управних послове у овој области унутар Министарства формиран је Ресор за социјалну, породичну и дјечију заштиту. Поред Закона о социјалној заштити и Закона о дјечијој заштити, овај ресор има надлежност над спровођењем значајног дијела послова који произлазе из примјене Породичног закона.

У Ресору социјалне, породичне и дјечије заштите запослено је само осам стручних радника који годишње заприме преко 3.500 предмета, што говори о великој преоптерећености и недостатку ресурса за ефикасно руковођење овом облашћу.

Ресор за социјалну, породичну и дјечију заштиту у дјелокругу рада обавља следеће послове који су релевантни за обезбјеђивање социјалне заштите дјеце без родитељског старања: нормативне и управно-правне послове у првом и другом степену управног поступка из области социјалне и породичноправне заштите; послове стручног надзора над радом установа социјалне заштите за збрињавање дјеце без родитељског старања; пружање стручне помоћи првостепеним органима у рјешавању о правима из свог дјелокруга; предлагање нових облика и метода стручног рада; едукацију сарадника у установама социјалне заштите; праћење рада и развоја социјално-хуманитарних и невладиних организација које се баве проблематиком социјалне, породичне и дјечије заштите; пружање стручне помоћи у изради политика, стратегија, програма и пројеката који се односе на унапређење социјалне, породичне и дјечије заштите; праћење и анализу социјалних потреба породица са дјецом, дјеце на породичном смјештају и дјеце смјештене у установама, дјеце без родитељског старања, дјеце и омладине ометене у физичком и психичком развоју; праћење процеса радног оспособљавања дјеце и омладине која се оспособљавају под посебним условима; праћење и проучавање алтернативних облика збрињавања лица у стању социјалне потребе; спровођење истраживања, евиденција и прикупљање података; организовање рада базе података корисника социјалне заштите; праћење и анализирање појава васпитно запуштене и занемарене дјеце и омладине, појаве злостављања и занемаривања, појава зависности узроковане коришћењем опојних дрога, алкохола и дувана; праћење и анализирање појава које доводе до поремећених породичних и брачних односа; праћење и анализирање појаве трговине људима; праћења и анализирање појаве насиља у породици са аспекта психосоцијалне помоћи жртви насиља; остваривање сарадње са стручним и научним институцијама, друштвеним и међународним

организацијама, невладиним организацијама које су својим дјелатностима упућене на социјалну, породичну и дјечију заштиту.

Иако има мањак непосредних извршилаца, Ресор за социјалну, породичну и дјечију заштиту је покренуо бројне активности које су имале утицаја на унапређење квалитета рада и функционисања система социјалне, породичне и дјечије заштите у цјелини. У претходном периоду активности су биле усмјерене на: подизање квалитета услова боравка у установама социјалне заштите, унапређење услова рада центара за социјални рад, спровођење стручних надзора у установама социјалне заштите, спровођење истраживања о функционисању система социјалне и дјечије заштите, покретање низа регионалних савјетовања на тему унапређења рада центара за социјални рад.

3.4 Институционални ресурси подршке дјечи без родитељског старања у другим системима

Значајан дио активности социјалне подршке дјечи без родитељског старања одвија се у институцијама других система. Најчешће институције у којима се пружају различите врсте системске подршке овој групацији дјеце су школе и центри за ментално здравље.

Школа, послије породице, представља друго најзначајније социјално окружење у којем дијете без родитељског старања развија социјалне компетенције и остварује своју друштвену улогу. Број стручних сарадника у школама није занемарив. Наиме, у основношколским и средњошколским установама запослено је укупно 333 сарадника, од чега је највише педагога (45), психолога (67) и социјалних радника (8).

Центри за ментално здравље представљају здравствене установе примарне заштите које имају за циљ унаприједити ментално здравље на нивоу заједнице. У Републици Српској су основана 23 центра за ментално здравље у којима су, поред здравствених радника, запослени психолози, дефектолози и социјални радници. Проблеми са којима се дјеца без родитељског старања сусрећу често захтијевају укључење центара за ментално здравље.

Професионални ресурси школа и центара за ментално здравље представљају значајну подршку систему социјалне, породичне и дјечије заштите. Координацијом интерсекторског дјеловања на нивоу локалне заједнице могу се постићи бољи и ефикаснији резултати социјалне подршке дјечи без родитељског старања.

4. ПРИНЦИПИ СТРАТЕГИЈЕ

4.1. Принцип најбољег интереса дјетета

Сви поступци који се предузимају у вези са обезбјеђивањем социјалне подршке дјечи без родитељског старања морају бити у складу са њиховим најбољим интересима, што је уједно један од водећих принципа Конвенције о правима дјетета (члан 3). Ово је основни принцип који се мора поштовати приликом планирања и спровођења било које акције усмјерене према дјетету и његовом најближем животном окружењу.

Свака одлука која се доноси на било ком нивоу и тиче се дјетета мора да садржи рјешење које је највише усаглашено са развојним и другим потребама дјетета. Циљ сваке донесене одлуке је изабрати рјешење које најбоље одговара интересу и добробити дјетета, како тренутном, тако и будућем.

Поштивање овог интереса подразумијева да се интереси других особа у поступку треба да се подреде остваривању најбољег интереса дјетета. За непоштивање овог принципа и повреду права дјетета биће утврђена одговорност починиоца и предузете законске санкције.

4.2. Принцип индивидуалног приступа

У обезбјеђивању социјалне подршке требало би да се пође од чињенице да је свако дијете јединствено и да се раздвајање од родитеља и смјештај у поједини облик заштите нужно разматра од случаја до случаја, без постојања једног, јединственог рјешења прилагођеног свим могућим ситуацијама.

Индивидуализовано рјешење значи више рјешења до којих се дошло на основу свестране процјене потреба дјетета, укључујући стварну ситуацију дјетета, њену/његову личну, породичну, социјалну ситуацију. Мјере које се примјењују као заштитне према дјечи без родитељског старања морају бити прилагођене специфичности пола дјетета, тј. младог лица.

Поштивање овог принципа обезбјеђује боље могућности органа социјалног старања за израду адекватније процјене дугорочног развоја дјетета, бирање различитих начина заштите дјетета и бирање најадекватнијих мјера заштите у тренутку дефинисања потреба, а то подразумијева обавезу преиспитивања и ревидовања властитих одлука органа социјалног старања.

4.3. Принцип учешћа дјече у одлукама које их се тичу

Према члану 12. Конвенције о правима дјетета, свако дијете има право да изрази своје мишљење и право да се његово мишљење узме у обзир при доношењу одлука које га се тичу.

Принцип учешћа дјетета у одлукама који га се тичу налаже свим органима и организацијама да перманентно информишу дијете о свим поступцима који се предузимају у циљу заштите његових права и омогуће му да изнесе своје мишљење о датој ситуацији и ставове у односу на планиране и предузете поступке. Свакако, овај принцип се задовољава на начин и у условима који су у потпуности усаглашени са нивоом развоја сваког дјетета.

4.4. Принцип избјегавања непотребног издвајања дјетета из породице

Конвенција о правима дјетета (члан 9) наглашава право дјетета да живи са својим родитељима, осим уколико то није у супротности са његовим најбољим интересом. Раздвајање дјетета од његове породице може имати озбиљне и потенцијално негативне посљедице на развој дјетета. Само интереси који произлазе из заштите дјетета могу бити уважени као разлог раздвајања дјетета од његових родитеља.

У случају раздвајања дјетета од породице, у потпуности треба да се уважи право дјетета на контакт са оба родитеља. Избјегавање непотребног раздвајања дјете од њихових породица подразумијева обезбјеђивање адекватних услуга подршке за дјецу и породицу. Важно је нагласити да је потребно улагати значајне напоре да се дијете врати у своју биолошку породицу, када је то у његовом најбољем интересу.

4.5. Принцип приоритета ванинституционалног збрињавања

Сваки облик институционалног смјештаја може довести до негативних посљедица по развој дјетета, што се посебно односи на млађу дјецу, као и на ситуације када дијете проведе велики број година у институцији. Насупрот томе, смјештај у породичном окружењу потенцијално нуди сваком дјетету индивидуалну бригу, заштиту и љубав особе која је у улози родитеља, прилику да научи о улогама унутар породице и заједнице, те укљученост у свакодневне активности породице.

Конвенција о правима дјетета (члан 20) истиче да је право дјетета лишеног властитог породичног окружења да му се обезбиједи алтернативна брига и заштита по могућности заснована на моделу породичног живота.

За дјецу која се издвајају из породице или су у стању да немају властиту породицу, предност у њиховом смјештају ће имати хранитељске породице, а када се ради о трајном рјешењу заснованом на законским претпоставкама, предност ће имати усвојење.

4.6. Принцип мултидисциплинарности у третману и мултиресорне сарадње у збрињавању

Проблематика адекватног збрињавања дјете без родитељског старања, с обзиром на сложеност мјера и активности које се предузимају од откривања случаја преко процјене потреба, планирања поступака заштите и третмана дјетета, морају се базирати на мултидисциплинарном приступу. То значи да у овом поступку морају бити заступљени сви релевантни аспекти и све неопходне стручне дисциплине.

Овај принцип се може задовољити у оквиру одређене службе центра за социјални рад или установе, али и кроз дефинисане облике међуинституционалне сарадње.

Заштита дјете и породица захтијева мултисекторски приступ који укључује сарадњу институција различитих система друштвеног дјеловања. Сва материјална и процедурална питања социјалне заштите дјете и породица захтијевају комплементарност и временску усклађеност различитих сектора. Питања која се односе на доходак породице, становање, здравство, образовање, активност управних и судских институција рјешава се координисаном сарадњом надлежних система друштвеног дјеловања.

4.7. Принцип забране дискриминације и свих облика насиља

Принцип забране дискриминације и свих облика насиља у обезбјеђивању социјалне подршке дјечи без родитељског старања подразумијева да ни једно дијете не може бити стављено у неравноправан положај код остваривања права због пола, расе, етичке припадности, боје коже, језика, религије, социјалног поријекла или других личних својстава. Овај принцип подразумијева и забрану насиља по основу пола и свих других облика насиља као и обавезу обезбјеђивања заштите дјече од насиља и дискриминације и успостављања ефикасних механизма за заштиту од насиља и дискриминације.

5. ОПШТИ ЦИЉ СТРАТЕГИЈЕ

Општи циљ Стратегије јесте да се развију и унаприједи системски модели управљања и дјеловања у области социјалне заштите дјече, који имају капацитете да оптимално одговоре на потребе дјече без родитељског старања и на потребе дјече која живе у ризику од раздвајања од родитеља, а у складу са најбољим интересом дјетета.

6. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ

Општи циљ Стратегије ће се реализовати мјерама и активностима које ће се спроводити у шест стратешких области: област превентивне заштите дјече под ризиком од раздвајања, област старатељства, област усвојења, област хранитељства, област институционалног збрињавања и област подршке у осамостаљењу.

6.1. Област превентивне заштите дјече под ризиком од раздвајања

Специфични циљ: *Сензибилисати општу и стручну јавност, родитеље, дјецу и младе за проблеме породичног живота који доводе до нарушавања родитељских улога, те успоставити системска рјешења за унапређење превентивних активности, раног откривања дјече која одрастају под повећаним ризиком од губитка родитељског старања, те оснажити родитељске компетенције у домену бриге и дјеловања према дјетету.*

6.1.1. Појмовно одређење

Под појмом „ризика од раздвајања“ у овој стратегији подразумијева се нарушен однос родитеља према дјетету или дјечи, настао као плод утицаја различитих негативних унутарпородичних или вањских фактора.

Савремена породица у Републици Српској данас је изложена различитим девијантним психосоцијалним проблемима и појавама: поремећени партнерски односи, породично насиље, болести зависности, поремећаји у менталном функционисању чланова породице, угрожена економска егзистенција породице, пад социјалног статуса чланова породице, губитак традиционалних породичних вриједности и слично. Феноменологија ризика може варирати у врсти, интензитету, трајању и, у зависности од тога, различито се манифестује према дјетету. Такве ситуације могу довести до привременог или трајног занемаривања дјетета од стране родитеља, што за дијете има

погубне посљедице. Због тога, спровођење превентивних активности органа старатељства (центар за социјални рад) несумњиво има велики значај у смањењу ризика од губитка родитељског старања. Примјена превентивног рада у овим случајевима подразумијева спровођење низа веома садржајних активности органа старатељства, које су усмјерене према ојачавању родитељских компетенција и функција. У ту сврху од велике је важности постојање стручних институција као што су центри за социјални рад, породична савјетовалишта и центри за ментално здравље. Њихово правовремено дјеловање увелико може смањити за дјецу ризике од губитка родитељског старања.

Центар за социјални рад, као орган старатељства, поред различитих мјера пружања подршке породици (новчана помоћ, помоћ у натури, савјетовање, сарадња са школама, вртићима и здравственим установама у смислу праћења дјете и родитеља који су у ризику од губитка родитељског старања), спроводи и надзор над вршењем родитељског права, што представља прву корективну мјеру. У случају да се не постигну задовољавајући ефекти по изрицању ове мјере, центар за социјални рад приступа привременом изузимању дјетета из породице и дијете ставља под старатељство, након чега слиједи дефинисање једног од облика социјалне заштите ове дјете. Упоредо са овим активностима, орган старатељства има мандат да поднесе приједлог суду за изрицање најтеже мјере према родитељима, тј. одузимање родитељског права. Међутим, постоји потреба осмишљавања системских модела пружања помоћи и подршке породицама да би се ризици од губитка родитељске бриге према дјети смањили на најмањи могући ниво.

6.1.2. Стање

У досадашњем периоду јавност је била мало информисана о стварним узроцима породичних проблема који проузрокују неповољне ситуације за несметан развој дјетета. Већина информација које се тичу ове области у јавности се презентују као појединачни случајеви који су на нивоу ексцеса. Проблемско разматрање ових случајева готово да није присутно у медијском простору. Недовољна заинтересованост јавности за стварне проблеме са којима се сусреће савремена породица, а тиме и положај дјете у њој, отежава спровођење системских превентивних активности.

Новим Законом о социјалној заштити проширен је простор дјеловања институција система за спровођење превенције од раздвајања дјете из биолошке породице. Наиме, дефинисано је савјетовање као системска и програмирана стручна помоћ коју реализују стручни радници примјеном метода социјалног рада и других друштвено-хуманистичких наука, а чија је сврха помоћ појединцу, члановима породице или породици у цјелини у развијању, допуњавању, очувању и побољшању властитих социјалних могућности. Савјетовање заједно са савјетовалиштима за породицу, чије постојање прописује Породични закон, представљају значајан ресурс система за спровођење системских активности усмјерених на превенцију од раздвајања.

У претходном периоду није било јавних кампања на теме оснаживања породице. Рад невладиних организација није био видљив, а институције система су се бавиле посљедицама, а не узроцима проблема.

Центри за социјални рад су, у оквиру својих редовних послова, радили на појединачним интервенцијама према породицама, али углавном се то односило на ситуације када је дошло до ескалације проблема, у којим је дисфункционалност

породице постала одређујући фактор стања социјалне потребе у којем се дијете нашло.

Активности које су биле предложене претходном стратегијом само су мањим дијелом остварене. Као разлоге, субјекти заштите наводе недостатак ресурса, прије свега, људских и материјалних. Начини организовања рада центара за социјални рад и оптерећења којима су ове институције изложене остављају мало простора за спровођење превентивних активности у овој области.

6.1.3. Правци дјеловања

Адекватан одговор друштва према ризицима од издвајања из породице треба да се заснива на спречавању негативних појава у испуњавању родитељских дужности, повећању њихове одговорности и сензибилисању јавности да уочи и реагује на такве појаве. У том смислу, у наредном периоду, потребно је дјеловати у сљедећим правцима:

- унаприједити облике, начине и садржаје сарадње свих релевантних институција (центри за социјални рад, васпитно-образовне институције, тимови породичне медицине, органи унутрашњих послова и друге) на откривању дјете која одрастају у ризику од издвајања из породице,
- развијати мреже свих релевантних институција на спровођењу превентивних активности подршке породици у кризи,
- финансијски подржавати социјално угрожене породице,
- едукативно и савјетодавно дјеловати и указивати на права и потребе дјете,
- континуирано радити на сензибилизацији јавности на проблеме дјете под ризиком од издвајања из породице,
- спроводити едукације за младе брачне парове о планирању породице, одговорном родитељству и улогама које се пред њих постављају у заједничком животу.

6.2. Област старатељства

Посебан циљ: *Унаприједити системска рјешења спровођења старатељства како би се постигао већи степен старатељске заштите дјете без родитељског старања.*

6.2.1. Појмовно одређење

Старатељство је посебан вид заштите којим држава пружа заштиту малољетној дјети која немају родитељско старање, али и пунољетним лицима која нису способна или нису у могућности старати се о својим правима и интересима.

Малољетна лица, субјекти старатељске заштите су: малољетна лица чији су родитељи умрли, нестали, непознати или су непознатог боравишта дуже од једне године, чијим родитељима је одузето родитељско право, чијим родитељима је одузета или ограничена пословна способност или је нису ни стекли, чији су родитељи кроз дуже период занемарили чување и васпитање дјете, као и дјеца родитеља који су одсутни, а нису у могућности да се редовно старају о свом дјетету, при чему га нису

повјерили на чување и васпитање лицу за које је орган старатељства утврдио да испуњава услове за стараоца.

Општепризнато је право загарантовано сваком дјетету без родитељског старања да одраста у природном окружењу. Најбоље старање је, по правилу, родитељско старање. Сигурност дјетета има предност над свим интервенцијама које се спроводе у породици, па се зато прво процјењује да ли за дјецу останак у породици представља опасност, а на основу тога се доноси одлука да ли је у најбољем интересу дјетета издвајање из породице или се потребна промјена и сигурност могу осигурати у породици уз одговарајући програм помоћи, вођења и надзирања породице. Уколико мјере појачаног надзора не дају позитивне резултате, дијете се привремено издваја из породице, ставља се под старатељство, након чега се одређује једна од мјера социјалне заштите према дјетету, док је према родитељима орган старатељства дужан покренути поступак за одузимање родитељског права у свим случајевима када има сазнања да родитељ злоставља дијете, злоупотребљава родитељско право, да је напустио дијете или занемарио бригу о дјетету. Независно од трајања и исхода судског ванпарничног поступка, орган старатељства према дјечи чији су родитељи кроз дужи период занемарили чување и васпитање дјецe спроводи мјере старатељске заштите. Интервенција у односима дјетета и родитеља мора бити минимална, онолико колико је неопходно да се, увијек када је то могуће, поновно успоставе релације чијим је изостанком провоцирана примјена института старатељства.

Сврха старатељства зависи од разлога због којих је потребно одређеном лицу пружити старатељску заштиту. Када је у питању дијете без родитељског старања, сврха старатељства је да се збрињавањем, васпитањем и образовањем обезбиједи потпун и свестран развој личности малољетног лица, те да се заштите његова имовинска права и интереси, како би се оспособило за самосталан живот и активну партиципацију у друштву. Овдје је сврха, заправо, замјена родитељског старања.

Старатељство, као облик породично-правне заштите дјецe без родитељског старања, дефинисан је Породичним законом Републике Српске. Орган старатељства у свим стварима старатељства поступа по службеној дужности. Задатак органа старатељства је да, примјеном тимског рада у припремању, доношењу и спровођењу својих рјешења, у сваком конкретном случају користи најадекватније облике заштите, услуге васпитно-образовних, здравствених и других институција и на тај начин стално утврђује послове старатељства над малољетницима. Задаци органа старатељства су да руководи пословима и да доноси одлуке и рјешења о постављању и укидању старатељства, тј. поставља и смјењује стараоце, води потребну евиденцију, даје одобрење и сагласност стараоцима за одређене радње и послове у вези са васпитањем и образовањем штићеника, води старатељске књиге и води стручни надзор над радом стараоца. Ови задаци су сложени и многобројни и њихова реализација захтијева континуирани социјални, васпитни и психолошки рад са малољетницима који су под старатељством, и то од момента стављања под старатељство до њиховог пунољетства.

6.2.2. Стање

У Републици Српској, у складу са законским прописима, сва дјеца без родитељског старања морају бити под старатељством. Искуства центара за социјални рад показују да се ближи сродници најчешће постављају за стараоце малољетницима, а да је мали број из реда других лица, од којих су то најчешће стручни радници центара за социјални рад. Већина запослених на проблематици старатељства у центрима за

социјални рад јединствени су у оцјени да је неопходно тачно и прецизно дефинисати начине организоване и свеобухватне бриге о дјечи без родитељског старања.

Не постоји јединствена база података за дјецу под старатељством на нивоу цијеле Републике Српске, нити постоје јединствени обрасци који се примјењују у свим центрима за социјални рад на нивоу Републике Српске.

Активности које су биле предвиђене претходном стратегијом дјелимично су спроведене. Највећи акценат је био на ажурирању старатељства над дјецом која су смјештена у установама социјалне заштите. Недовољна едукација стручних радника и старатеља у претходном периоду су изазивале недоумице у поступању, тако да су биле примјењиване различите праксе. Посебно се то уочило у спровођењу старатељства у сродничким односима и у институцијама за смјештај.

6.2.3 Правци дјеловања

Да би се ова област подигла на виши ниво, у наредном периоду је неопходно активности усмјерити у сљедећим правцима:

- унаприједити механизме праћења спровођења старатељства на подручју цијеле Републике Српске,
- приступити процесу евидентирања по јединственој методологији,
- прецизно дефинисати критеријуме за избор старатеља,
- развијати механизме превентивне заштите дјетета од могуће злоупотребе старатељства од стране старатеља,
- старатељство ограничавати само за оне послове гдје постоји сигурна потреба за старатељством,
- афирмисати методе групног социјалног рада са стараоцима у раду центара за социјални рад,
- оспособити органе старатељства да остваре континуирани социјални, психолошки, педагошки и правни рад са стараоцима и малољетницима за вријеме трајања старатељства,
- дефинисати услове и механизме праћења развоја малољетника под старатељством,
- појачати одговорности институција које се баве заштитом дјече без родитељског старања.

6.3 Област усвојења

Специфичан циљ: *Унаприједити поступке спровођења усвојења и афирмисати га у стручној пракси као најпожељнији и најефикаснији модел збрињавања дјече без родитељског старања.*

6.3.1. Појмовно одређење

Усвојење је посебан облик породично-правног збрињавања и заштите дјече без одговарајуће родитељске заштите, који дјечи омогућује одрастање у породичном амбијенту, а који у највећој могућој мјери имитира биолошки однос, док, истовремено, усвојитељима омогућава искуство родитељства.

Институт усвојења се јавља, с једне стране, као облик компетентне и комплетне заштите дјече која су се, усљед различитих животних околности, нашла без родитељског старања, односно као облик њихове заштите и збрињавања. Са друге

стране, усвојење дјелује као облик остваривања родитељства, омогућује задовољење родитељског нагона и, на овај начин посматран, у функцији је планирања породице.

Породични закон Републике Српске познаје два облика усвојења, потпуно и непотпуно. Овим законом је прописан сложен и, у материјално-правном и формално-правном смислу, захтјеван поступак. Овакво опредјељење законодавца је само по себи разумљиво, ако се има у виду озбиљност односа који се успостављају при заснивању усвојења, дејства усвојења, нераскидивости и интенција да то буде трајан однос, аналоган биолошком односу родитељ–дијете. Усвојење мора бити у интересу усвојеника.

Породичним законом је прописано да усвојилац може бити само држављанин Републике Српске. Изузетно, усвојилац може бити и страни држављанин ако за то постоје нарочито оправдани разлози. Ово усвојење се може засновати само ако га претходно одобри Министарство здравља и социјалне заштите.

Непотпуним усвојењем се између усвојеника и усвојиоца и његових потомака заснивају односи сродства, као и права и дужности која по закону постоје између родитеља и дјете, ако законом није другачије одређено. Непотпуно усвојење не утиче на права и дужности усвојеника према његовим родитељима и другим сродницима. Усвојити се може само малољетно лице. Усвојити може само лице које је старије од усвојеника најмање 18 година. Потпуно се усваја дијете до пет година старости.

Конвенција о правима дјетета (1989) и Породични закон Републике Српске, иако у доброј мјери међусобно некомпатибилни, представљају солидно нормативно-правно полазиште за регулисање питања усвојења. Конвенција о правима дјетета, као највећи ауторитет у области међународног права дјетета, између осталих веома важних дјечијих права, бави се и најосјетљивијим питањем, питањем одвајања дјетета од родитеља.

У ситуацијама привремене или трајне одвојености дјетета од породичне средине, Конвенција признаје дјетету право на посебну заштиту и помоћ од стране државе. Држава ће, у складу са својим националним законима, осигурати алтернативну бригу за такво дијете, при чему она обухвата, између осталих, смјештај у другу породицу, усвојење или, ако је нужно, смјештај у одговарајуће установе за бригу о дјечи. При разматрању рјешења, држава, односно њена надлежна тијела имају обавезу да дужну пажњу посвете чињеници да је пожељан континуитет у подизању дјетета, те етничко, вјерско, културно и лингвистичко поријекло дјетета.

Међународно усвојење, рјечником Конвенције речено, представља замјенски, алтернативни начин збрињавања дјетета, ако се оно не може удомити, усвојити или на примјерен начин збринути у земљи свог поријекла. Постојање Конвенције о правима дјетета без других интернационалних инструмената, „специјализованих“ за питање усвојења, пружа систему социјалне заштите недовољно прецизне и прилично ограничене смјернице на пољу заштите дјете без родитељског старања. Овдје се, прије свега, мисли на Конвенцију о усвојењу дјете и Хашку конвенцију о заштити дјете и сарадњи у питањима међународног усвојења (1993), које, иако важни документи за поступак међународног усвојења, нису постали дијелом домаћег законодавства.

6.3.2 Стање

У посљедње четири године (2011–2014), у Републици Српској је, према подацима Министарства здравља и социјалне заштите, засновано 88 усвојења, у коме су

усвојитељи домаћи држављани и 12 усвојења са међународним елементом. На годишњем нивоу посматрано, ови подаци показују да се у просјеку годишње у Републици Српској заснује 20 домаћих и три усвојења са међународним елементом.

Препреке у примјени усвојења односе се, како на поједине одредбе позитивног породичног законодавства и припадајућих подзаконских аката, тако и на праксу усвојења у Републици Српској. Основне препреке које су плод проучавања проблема на које наилазе професионалци у примјени овог облика заштите су: ниска горња добна граница за потпуно усвојење дјетета, непостојање дефинисане доње узрасне границе за усвојење дјетета, немогућност усвојења од стране ванбрачних партнера, непостојање јединствене базе података на нивоу Републике Српске која би интегрисала податке о потенцијалним усвојитељима и дјечи која испуњавају услове за усвојење, непостојање јасних критеријума за утврђивање подобности потенцијалних усвојитеља, непостојање (у одређеном броју центара за социјални рад) мултидисциплинарних специјализованих тимова за рад са дјецом без родитељског старања, као и непостојање механизма праћења дјетета након заснованог усвојења.

6.3.3. Правци дјеловања

Усвојење, као један од најкомплетнијих видова бриге о дјечи без родитељског старања, у Републици Српској недовољно се користи и није довољно афирмисано, због чега је неопходно:

- извршити темељиту реформу нормативне основе усвојења (Породични закон) у правцу постизања веће ефикасности и флексибилности,
- водити јединствену евиденцију потенцијалних усвојитеља и дјеце која испуњавају законске услове да буду усвојена,
- едуковати стручне раднике органа старатељства који раде на примјени овог облика заштите дјеце да би се ојачале њихове професионалне компетенције,
- пружити подршку потенцијалним усвојитељима у процесу усвојења,
- обезбиједити механизме праћења заснованог усвојења, како домаћег, тако и међународног,
- обезбиједити да се усвојено дијете информише о свом билошком поријеклу.

6.4 Област хранитељства

Специфичан циљ: *Обезбиједити материјалне, институционалне и кадровске претпоставке за спровођење збрињавања дјеце у хранитељску породицу заснованог на подизању квалитета постојећих и успостављање нових модела услуга збрињавања дјеце без родитељског старања у хранитељску породицу.*

6.4.1. Појмовно одређење

Збрињавање дјеце у хранитељску породицу је организовани облик заштите дјеце без родитељског старања у виду њиховог повјеравања на бригу, старање и васпитање другој, посебно одабраној, мотивисаној и припремљеној породици, уз новчану накнаду. Смјештај у хранитељску породицу не значи прекид породичног континуитета јер је крајњи циљ овог облика заштите стварање могућности да се дијете, послуже краћег или дужег времена, врати својој биолошкој, примарној породици. Савремена пракса социјалног рада познаје више облика хранитељства, што у највећој мјери зависи

од потреба дјетета и могућности социјалне заједнице.

Анализирајући резултате истраживања, као и стручне публиковане радове, може се извести закључак који иде у прилог чињеници да је смјештај у хранитељску породицу један од адекватнијих облика заштите за један број дјеце без родитељског старања, због бројних предности. Те предности долазе до изражаја у случајевима када дијете има такве адаптивне предиспозиције да боље прихвата амбијент хранитељске породице, када тежи и има наглашену потребу односа „родитељ–дијете“, а таквом амбијенту иде у прилог развој трајних емотивних веза и стабилност односа. На овај начин се потпуније остварују дјечија права, тј. дјететове потребе за партиципацијом у породичном животу и стицању породичних искустава битних за осамостаљивање и каснији живот као самосталног члана у заједници.

Хранитељство се може спроводити на различите начине. Најчешће се хранитељство спроводи у стану (кући) хранитеља. Међутим, хранитељство се може спроводити и у стану (кући) корисника, као и у посебним објектима намијењеним искључиво за то. Хранитељство се може спроводити у сродничким породицама и породицама које нису везане никаквим породичним везама са корисником, али уз обавезно стечен статус хранитељске породице.

Хранитељство, као облик збрињавања дјеце без родитељског старања, дефинисано је Законом о социјалној заштити и Правилником о хранитељству. Овај облик збрињавања дјеце је произашао из досадашњих искустава и достигнућа праксе и теорије социјалног рада код нас и у свијету, као и достигнућа и искустава других области које су индиректно допринијеле бољем осмишљавању и регулисању овог облика збрињавања.

Закон дефинише збрињавање у хранитељску породицу као могуће право дјетета које има право на збрињавање у установу социјалне заштите. Хранитељска породица је при томе дефинисана као породица са једним или више пунољетних лица, која су се определили да се баве услугама збрињавања дјеце, за коју је извршена процјена и оспособљавање за хранитељство, која испуњава прописане услове и остварује накнаду за своје пружене услуге.

Закон налаже да приликом избора породице у коју ће се корисник збринути, центар који врши збрињавање мора да се руководи нарочито личним својствима корисника и чланова породице у коју се врши збрињавање, стамбеним и другим могућностима породице и потребама корисника. У хранитељску породицу може се збринути највише троје дјеце, односно двоје дјеце са инвалидитетом, с тим да укупан број дјеце која живе у породици хранитеља, рачунајући и дјецу хранитеља, не може бити већи од петоро дјеце.

У зависности од потреба и стања корисника, примјењују се сљедећи облици хранитељства:

- стандардно (услуге у циљу задовољавања свакодневних животних потреба повезаних уз узраст и здравствено стање дјетета),
- специјализовано (услуге дјечи и омладини којима је због психофизичког или здравственог стања потребна додатна нега и подршка) и
- ургентно (услуге дјечи и омладини у хитним ситуацијама).

6.4.2 Стање

Важећим Законом о социјалној заштити, који је ступио на снагу 2012. године, хранитељство је дефинисано као један од облика збрињавања дјецe без родитељског старања. У претходном периоду, хранитељство у Републици Српској се спроводило као „смјештај у другу породицу“. Најчешће, збрињавање дјецe се остваривало смјештајем у сродничке породице које нису имале статус „хранитељских породица“. Те породице, готово по правилу, нису добијале никакве накнаде за свој ангажман, биле су ријетко под надзором надлежних центара за социјални рад и третиране су као дио бриге проширене породичне заједнице о својим малољетним члановима.

Смјештај дјецe у хранитељске породице у посљедње вријеме доживљава свој успон. Све већи број породица је спремно пружити топлину свог дома и породичног окружења овој дјеци, независно од сродничких веза. Према посљедњим подацима (2013) којима располаже Министарство здравља и социјалне заштите, на подручју Републике Српске постоји око 284 хранитељских породица, које су добиле тај статус у складу са законским процедурама. Највећи број тих породица налази се на подручју градова Бања Лука и Бијељина и општине Градишка.

Највећи број актуелних и потенцијалних хранитељских породица је претежно средњег социоекономског статуса, који је у посљедње вријеме све више под притиском негативних социјалних и економских кретања у друштву. Такво стање подразумијева дефинисање јасних и конзистентних процедура и промотивних активности како би се обезбиједио квалитетан избор хранитељских породица. У вези са тим, предузет је низ активности у циљу промовисања хранитељства у Републици Српској, у виду перманентног едукативног рада са стручњацима из ове области. Током 2013. и 2014. године направљени су значајни помаци на овом пољу који су резултирали ступањем на снагу Правилника о хранитељству. Стручњаци из центара за социјални рад широм Републике Српске прошли су едукацију кроз коју су оспособљени за препознавање потенцијалних хранитеља, рад са хранитељским породицама, уз истовремено пружање подршке. Покренути су први едукативни курсеви за оспособљавање садашњих и потенцијалних хранитеља.

Непостојање перманентних активности центара за социјални рад у смјеру спровођења надзора доводи у опасност ефикасност и квалитетно спровођење хранитељства. С друге стране, реална је опасност да се надзор над радом постојећих хранитељских породица претвори у формалан и површан чин, чиме се, такође, може блокирати квалитетно спровођење хранитељства. Већина надзора над хранитељством сада се спроводи нередовно, без адекватних планова, те се покреће у оним случајевима и ситуацијама када су проблеми дјецe израженији.

На основу свега изнесеног, може се констатовати да је актуелно стање хранитељства у фази интензивног развоја, те да је потребно спровести додатне напоре обезбјеђивања услова за постизање већег квалитета у раду како хранитељских породица, тако и у раду центара за социјални рад као органа надзора.

6.4.3 Правци дјеловања

Развој хранитељства као облика социјалне заштите дјецe без родитељског старања у наредном периоду треба да се креће у правцима:

- уважавања концепата савремених достигнућа социјалног рада, дефинисаних на принципима права дјетета и испуњавању стандарда у овој области,
- дефинисања уговорног односа између хранитеља и центра за социјални рад као формално-правног темеља спровођења хранитељства,
- увођења стандарда у област хранитељства,

- спровођења едукација садашњих и потенцијалних хранитеља,
- професионалног оснаживања центра за социјални рад у примјени и надзору над спровођењем хранитељства,
- изједначавања смјештаја у сродничким породицама са правима, бенефицијама и обавезама у другим видовима хранитељства,
- флексибилности примјене различитих облика спровођења хранитељства, у зависности од могућности коришћења постојећих капацитета у локалним заједницама,
- промотивних активности и ширења информација у широј друштвеној јавности о функционалности и значају хранитељства као пожељног облика збрињавања дјеце без родитељског старања.

6.5. Област институционалног збрињавања дјеце без родитељског старања

Специфични циљ: Унаприједити збрињавања дјеце без родитељског старања у установама социјалне заштите које пружају институционални смјештај кроз проширење обима, квалитета и разноврсности услуга социјалне заштите.

6.5.1. Појмовно одређење

Институционално збрињавање дјеце без родитељског старања представља облик заштите који се остварује измјештањем дјетета из породичног окружења и његов смјештај у специјализовану установу социјалне заштите („Дом“). Дом за дјецу без родитељског старања је организовани облик заштите у којој се дјеци без родитељског старања обезбјеђују услуге становања, услуге социјалне заштите, васпитање, образовање, здравствена заштита и оспособљавање за самосталан живот и рад.

Поред различитих садржаја рада са дјецом и младима, у домовима се подстиче, прати и усмјерава психофизички развој дјетета, откривају склоности и способности, задовољавају потребе за љубављу, сигурношћу и афирмацијом, изграђују културне, хигијенске и радне навике, формирају карактерне особине и изграђује конструктиван и активан однос према животу и друштвеној средини.

Корисници овако организованог облика заштите су дјеца и млади без оба родитеља, непознатих родитеља, напуштени од стране родитеља, родитеља лишених родитељског права, родитеља са здравственим проблемима, затим дјеца и млади из породица са социоекономским проблемима и породица са поремећеним породичним и партнерским односима.

Сврха постојања институционалног збрињавања дјеце без родитељског старања је остваривање васпитно-образовних и социјалних функција и задатака, те домови за дјецу сву своју активност и усмјеравају у том правцу. Домови те циљеве остварују ако обезбиједи свим васпитаницима несметан и пун развој у складу са њиховим психофизичким могућностима, ако се у њима на адекватан начин третирају потребе дјеце-жртава трауматизованих искустава, уколико створе такву унутрашњу организацију која ће максимално све васпитанике дома укључити у разноврсне активности и заједничко рјешавање свакодневних проблема у дому, ако се у пуној мјери интегришу са широм друштвеном средином.

Дом је установа отвореног типа, те омогућава бројним невладиним организацијама и удружењима грађана спровођење пројектне активности и садржаја, чиме се доприноси, са једне стране, освјешћивању младих о различитим актуелним питањима

из области васпитања, образовања, друштвеног и културног живота, али и, са друге стране, о самом ширењу социјалне мреже дјецe и младих, што им може помоћи при интегрисању у друштвену средину након напуштања дома.

Боравак дјецe и младих у дому одређен је чињеницом заједничког живота веће групе дјецe у колективу у коме су дјецa упућена једна на друге, упућени даље на васпитаче и друго особље, као и ови на њих, а сви заједно чине посебан свијет, релативно издвојен из средине у којој живе. Из тих разлога, институционално васпитање представља сталну и реалну опасност затварања у себе и стварања једне специфичне атмосфере одвојености од реалног свијета, ако се стално не чине свјесни напори и настојања да се живот у институцији учини што природнији и што ближи свијету и животу.

Планирање, организација и реализација цјелокупног васпитно-образовног рада у домовима за дјецу без родитељског старања одвија се на сљедећим принципима:

- дјеци и младима која не могу одрастати у властитој породици пружити животни простор и подршку у развоју личности, преузимању одговорности и осамостаљивању,
- организацију васпитно-образовног рада и програмских активности оријентисати према потребама дјецe и младих у циљу стицања знања, откривању властитих потенцијала и капацитета и њихово усмјеравање у процесу одрастања,
- за свако дијете у сарадњи са надлежним центром за социјални рад израдити индивидуални план заштите који се, уз учешће васпитача и чланова стручног тима дома, родитеља, дјетета и социјалног радника, најмање једном годишње, преиспитује и усклађује се новим потребама дјететовог развоја,
- настојати остварити континуитет контаката дјетета са родитељима и сродницима (редовне посјете родитеља и сродника, те телефонски разговори са њима, који се оријентишу према дјететовим потребама, служе одржавању контакта са породицом и успостављању позитивног односа између родитеља/сродника, дјецe и дома),
- обављати савјетодавно разговоре са родитељима дјецe у смислу њиховог едуковања и оснаживања,
- у новој животној средини дјетету обезбиједити неопходне услове да схвати и превлада раније сукобе и трауматске доживљаје, што је важна претпоставка социјалног развоја дјетета,
- свакодневним индивидуалним радом са дјететом од стране васпитача и чланова стручног тима дјетету пружити сигурност која му је потребна да би се могло „носити“ са различитим ситуацијама емоционалне подвојености у осјећајима према родитељима,
- социјалној и професионалној интеграцији младих поклонити посебну пажњу (процес осамостаљивања активно планирати и пратити),
- развијати свијест у широј друштвеној заједници, у смислу разбијања предрасуда о дјеци без родитељског старања која одрастају у домским условима.

У организацији живота и васпитања дјецe и младих у дому мора се имати у виду чињеница да ни васпитна група ни дом није породица, али да дом мора настојати да обезбиједи атмосферу живота у дому у којој ће се дијете осјећати заштићено, поштовано и вољено.

6.5.2. Стање

Комплексност породичних односа и нежељених ситуација у којима се дијете може

наћи неријетко изискује брзо дјеловање и потребу хитног збрињавања дјетета, на што домски смјештај може адекватно одговорити. Такође, неразвијеност хранитељства и дуге процедуре спровођења усвојења иду у прилог потреби постојања домског смјештаја као привременог рјешења.

Институционално збрињавање у Републици Српској је, као организовани облик правне и социјалне заштите дјецe без родитељског старања, дефинисано Законом о социјалној заштити и Породичним законом. Данас је институционалним збрињавањем у Републици Српској обухваћено нешто више од стотину дјецe (тренутно 143) без родитељског старања, старости до 18 година. Највећи број њих је смјештен у Дом за дјецу и омладину без родитељског старања „Рада Врањешевић“ у Бањој Луци, док је мањи број смјештен у Центар за дјецу и омладину са сметњама у развоју „Будућност“ Дервента, Дом за лица са инвалидитетом Приједор, Дом за лица са инвалидитетом Вишеград, а незнатан број је смјештен у домове који су изван граница Републике Српске (у Федерацији БиХ смјештено је 33, у Србији 18, у Црној Гори 3).

До 2011. године, у Републици Српској (Кисељак, Зворник) дјеловала је још једна установа овога типа која је затворена јер није могла задовољити постављене критеријуме квалитетног збрињавања дјецe без родитељског старања.

Број корисника домске заштите је у посљедњих неколико година у опадању због нових трендова у области социјалне заштите, а који се односе, прије свега, на промоцију хранитељства. Константно се ради на стварању предуслова за постизање квалитетнијих резултата у свакодневном васпитно-образовном раду, у оквиру којег се индивидуалном приступу дјетету даје предност у односу на групни рад са дјецом.

Законски је дата могућност да се боравак младе особе у дому продужи најкасније до 26. године живота, уколико упишу студије и редовно полажу испите. Дјеци до три године је дозвољен боравак али под посебним околностима, и то на веома кратак период, а о томе сагласност даје Министарство здравља и социјалне заштите. Овим одредбама Република Српска се приближава остваривању стандарда који су дефинисани међународним документима у којима се не препоручује смјештај дјетета у институцију старости до три године.

У претходном периоду Влада Републике Српске је уложила значајна средства на унапређењу услова боравка дјецe у овим установама. Унапређења су се односила на уређење, адаптацију и санацију простора за становање. Побољшана су организациона рјешења у установама, чиме су одјели за дјецу издвојени као посебне организационе јединице. Путем спровођења пројеката унапријеђене су процедуре рада и уведене нове технике рада са дјецом. Такође, извршена су кадровска појачања у смислу запошљавања недостајућих стручних радника, што представља један од најважнијих предуслова унапређења институционалне заштите дјецe без родитељског старања.

6.5.3. Правци дјеловања

Институционално збрињавање као нужни и привремени облик заштите дјецe без родитељског старања у наредном периоду треба да иде у правцу:

- развоја ресурса за континуирано праћење социјалне заштите дјецe без родитељског старања на подручју цијеле Републике Српске,
- развоја ресурса подршке другим облицима заштите дјецe,
- подизања квалитета услуга социјалне заштите које се пружају у дому,
- стандардизације услуга институционалног збрињавања,

- остваривања веће сарадње са надлежним центрима за социјални рад,
- обезбјеђења услова за краткорочну бригу о дјетету у току привремене дисфункционалности у породици дјетета,
- омогућавања спровођења супервизије васпитача у циљу што бољег изграђивања професионалног идентитета,
- спровођења стручних и инспекцијских надзора над домовима за дјецу без родитељског старања,
- континуираног унапређења услова боравка дјеце у институцијама,
- јачања економске одрживости ових установа.

6.6. Област подршке у осамостаљењу

Специфичан циљ: *Развити моделе и мјере подршке дјецци и младима који напуштају системске облике заштите.*

6.6.1. Појмовно одређење

Подршка у осамостаљивању подразумијева скуп интервенција и мјера које су усмјерене на постизање већег нивоа компетенција дјеце и младих без родитељског старања за осамостаљивањем и почетак самосталног живота.

Ступањем на праг пунољетности млади људи се суочавају са новим животним изазовима. Са навршених 18 година живота, односно завршетком редовног школовања, присиљени су напустити систем живота у установама или хранитељским породицама у којима су провели већи или мањи дио живота, и упустити се у свијет одраслих. Тада за младе наступа стање правог шока и њихове реакције су, након што сазнају да морају отићи из дома или хранитељске породице, веома бурне. Они који имају за то могућности враћају се у своје породице, а остали се сналазе у складу са својим могућностима и могућностима надлежних центара за социјални рад. Млади који немају гдје отићи, чињеницу да морају напустити установу или хранитељску породицу доживљавају као пораз. Лишени родитељске љубави и подршке, испит зрелости полажу под знатно неповољнијим условима од њихових вршњака који су одрастали у кругу породице. Као последица таквог стања, дјеца и млади у установама или хранитељским породицама често имају врло песимистичан став и на властиту будућност гледају са невјерицом.

Имајући у виду и развојни период у којем се налазе, те сам осјећај несигурности који је нужно обиљежје овог периода развоја, код младих се ствара страх од оног шта им будућност доноси. Питају се шта ће са њима бити када изађу из установе или хранитељске породице, те да ли ће успјети у остваривању својих циљева. У прилог томе иде и чињеница да млади, нарочито они који су живјели у установама, немају мрежу родбинске и социјалне подршке која им је у младости нужна. У таквим околностима подршка и солидарност шире друштвене заједнице им је неопходна.

6.6.2. Стање

Када се сагледа дјеловање центара за социјални рад у Републици Српској, на пољу социјалне заштите младих без родитељског старања, евидентно је да не постоје програми и јединствени системи подршке младима у процесу њиховог

осамостаљивања и даљег самосталног живота и рада. Центри у складу са својим тренутним могућностима проналазе рјешење за младе који напуштају обавезне облике заштите. Поједини центри у својим програмима рада имају предвиђени план подршке становања младих по изласку из установа или хранитељских породица у трајању од шест мјесеци и помоћ при запошљавању. Оно што представља посебан проблем за све центре је проналажење адекватног запослења младих без родитељског старања, чему иде у прилог и чињеница о постојању предрасуда друштва о дјечи и младима без родитељског старања. Проблеми наступају и у ситуацијама када млада особа, по престанку боравка у организованим облицима заштите, не жели да се врати у матичну општину. У том случају ингеренције матичних центара за социјални рад престају и млада особа остаје препуштена самој себи.

Влада Републике Српске је у сарадњи са Свјетском банком у периоду од 2011. до 2014. године спроводила пројекат „Подршка мрежама социјалне сигурности и запошљавању“, путем којег се, поред осталог, обезбиједила подршка младима без родитељског старања који су напустили домски смјештај. Том подршком запослење је нашло шест бивших корисника дјечијег дома.

6.6.3 *Правци дјеловања*

У установама у којима су млада лица без родитељског старања одрасла, као и у хранитељским породицама, прије напуштања организованог облика заштите, нужна је адекватна припрема за самосталан живот. Дјеловање установа и хранитељских породица током завршног периода боравка младих огледа се у спровођењу програмских активности усмјерених на оснаживање и осамостаљивање младих у процесу реализације властитих циљева, али и очекивања која пред њих ставља друштво. Примјеном програма унапређења животних вјештина младих у институционалном третману или хранитељским породицама, добијања подршке и неопходних информација, развија се позитиван став младих према властитој будућности. Поред установе и породице у којој је дијете, односно млада особа боравила, у припреми за самосталан живот значајну улогу има и матични центар за социјални рад. Такође, подршка мора бити при обезбјеђивању стана, запослења, остваривања права на здравствену заштиту, као и другим питањима од посебног значаја за младу особу.

У том смислу, унапређење подршке младим у осамостаљивању треба да је усмјерено у правцима:

- обезбјеђења буџетских средстава у буџетима општина за помоћ дјечи по изласку из организованих облика заштите кроз одлуку о проширеним правима у области социјалне заштите,
- јачања координације и заједничког дјеловања центара за социјални рад у случајевима када су млади донијели одлуку да свој живот по изласку из установа или хранитељских породица наставе изван матичних општина,
- обезбјеђивања подршке младима који желе наставити даље школовање,
- креирања посебних програма социјалне подршке намијењених младима који напуштају институције,
- сензибилизације јавности локалних заједница и коришћење постојећих ресурса у циљу обезбјеђивања подршке осамостаљивању младих који напуштају институције,
- обезбјеђивања приоритета при запошљавању дјече без родитељског старања.

7. ФИНАНСИРАЊЕ

Финансирање активности које произлазе из ове стратегије обезбјеђиваће се из два извора: редовни годишњи буџети институција система и буџети домаћих и међународних пројеката. Такође, један дио средстава ће се обезбиједити путем донација приватних лица и донација домаћих и међународних организација.

Приликом израде годишњих планова спровођења активности из Стратегије водиће се рачуна о расположивим финансијским средствима. Такође, у редовне буџетске оквиру надлежне институције и установе унијеће се потребе које произлазе из стратешког плана активности.

С обзиром на досадашња искуства међународне сарадње у области социјалне, породичне и дјечије заштите, значајан дио средстава неопходних за спровођење предвиђених активности може се обезбиједити путем пројеката. Ова чињеница указује на потребу ангажмана институција и установа система, те невладиних организација, у изради пројеката који би подржавали спровођење ове стратегије.

8. ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ

Праћење реализације задатих стратешких циљева и извјештавање о спроведеним активностима из Плана акције за период 2015-2020. године, који је саставни дио ове стратегије, вршиће Министарство здравља и социјалне заштите. Процес праћења одвијаће се континуирано, а извјештаји о реализацији активности вршиће се једанпут годишње за календарску годину. Извјештаји ће бити разматрани и усвајани на сједници Владе Републике Српске.

Циљ мониторинга је да се спровођење Стратегије усклади са очекиваним резултатима, што ће омогућити унапређење процеса планирања будућих фаза развоја области социјалне заштите дјецe без родитељског старања у Републици Српској.

ПЛАН АКЦИЈА
за период 2015–2020. године

I. Област превентивне заштите дјеце под ризиком од раздвајања

РБ	Циљ	Активности	Носилац	Индикатори	Рок извођења	Средства
1.	Едуковати младе брачне парове о планирању породице, одговорном родитељству и улогама које се пред њих постављају у заједничком животу	Спровођење едукативних радионица и психосоцијалних савјетовања	центри за социјални рад савјетовалишта невладине организације (НВО)	ставови и мишљења израда протокола о сарадњи број полазника радионица и посјетилаца савјетовалишта број полазника који су прошли савјетовање број одржаних радионица и број психосоцијалних савјетовања	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности пројектни буџети
2.	Унаприједити сарадњу и координацију дјеловања институција на откривању дјеце која одрастају у	одржавање заједничких периодичних састанака израдити Протокол	центри за социјални рад школе и вртићи	број одржаних заједничких састанака представника институција урађен протокол број случајева заједничког дјеловања	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности пројектни

	ризику	дјеловања	тимови породичне медицине полицijske станице			буџети
3.	Проширити мрежу институција које пружају подршку породицама са дјецом	формирање и рад породичних савјетовалишта и тимова за подршку	центри за социјални рад невладине организације општинске комисије за дјечију и социјалну заштиту	број савјетовалишта број тимова за подршку	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности додатна средства у јединицама локалне самоуправе пројектни буџети
4.	Обезбиједити материјалну и савјетодавну подршку породицама чија су дјеца под ризиком,	утврдити износе новчане помоћи информисање и савјетовање	центри за социјални рад, јединица локалне самоуправе	број породица које примају новчану накнаду број посјета на терену број савјетованих породица	2015–2020.	пројектни буџети средства из планираних буџета

	како би се искључило сиромаштво као узрок губитка родитељског старања	породица праћење породица мрежа подршке лобирати на скупштинама општине за одлуку о проширеном праву	Министарство здравља и социјалне заштите	број дјеце која су под ризиком да остану без родитељског старања извјештаји о међусекторалном праћењу породице Одлука о проширеним правима у области дјечије и социјалне заштите		носилаца активности
--	---	---	--	--	--	---------------------

II. Област старатељства

РБ	Циљ	Активности	Носилац	Индикатори	Рок извођења	Средства
1.	Унаприједити законска рјешења у поступку спровођења старатељства	измјена и допуна Породичног закона	Министарство правде	поднесена иницијатива за измјену и допуна Породичног закона измијењен и допуњен Породични закон	2015–2016.	средства из планираних буџета носилаца активности
2.	Унаприједити механизме праћења и евидентирања старатељства на	израда јединствене базе података успостављање и унапређивање	Министарство здравља и социјалне заштите	успостављена јединствена база података и уведена у рад центара за социјални рад израђени јединствени евиденциони	2015.	буџет Министарства здравља и социјалне заштите

	подручју Републике Српске	база података институција и установа које воде евиденције и које пружају подршку дјечи без родитељског старања разврстана по полу израда јединствених евиденционих образаца		обрасци		пројектни буџети
3.	Појачати одговорност органа старатељства и стараоца у процесу спровођења старатељства	измјена и допуна законских регулатива (Породични закон) едукација старатеља у циљу боље заштите дјече	Министарство правде Министарство здравља и социјалне заштите центри за социјални рад	извршене измјене и допуне релевантних закона који третирају област одговорности за ову област спроведене едукације старалаца	2015–2018.	средства из планираних буџета носилаца активности
4.	Подићи квалитет стручног рада у процесу	израда стандарда дефинисање	Министарство здравља и социјалне	израђени стандарди и правилници израђени критеријуми	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца

	спровођења старатељства	критеријума за избор старатеља израда механизма праћења над радом стараоца и малољетника под старатељством организовање стручних семинара на тему унапређења области старатељства организовање едукације за стручне раднике који раде на пословима старатељства примање нових стручних радника у ЦСР	заштите Студиј социјалног рада центри за социјални рад удружење стручних радника социјалних дјелатности	израђени механизми праћења број и врста стручних савјетовања број стручних радника		активности пројектни буџети додатна средства у буџетима јединица локалне самоуправе
5.	Подићи ниво	едукативне	Министарство	врста и количина промотивних	2015–2020.	пројектни

друштвеног вредновања старатељства као облика друштвене бриге за дјецу без родитељског старања	радионице у институцијама локалне власти организовање стручних семинара на тему одговорности у старатељству	здравља и социјалне заштите центри за социјални рад удружење стручних радника социјалних дјелатности	активности број едукативних радионица и стручних семинара ставови и мишљења стручне и шире јавности		буџети средства из планираних буџета носилаца активности
--	--	--	---	--	---

III. Област усвојења

РБ	Циљ	Активности	Носилац	Индикатори	Рок извођења	Средства
1.	Осавременили законску регулативу у области усвојења	измјена и допуна Породичног закона израда подзаконских аката ратификација међународних докумената у области усвојења	Министарство правде Министарства здравља и социјалне заштите	усвојене измјене и допуне Породичног закона донесени правилници ратификовани међународни документи	2015–2016.	средства из планираних буџета носилаца активности министарстава

2.	Успоставити јединствено праћење усвојења	успостављање Централног регистра усвојења израда јединствених образаца за усвојење	Министарство здравља и социјалне заштите	успостављен Централни регистар усвојења израђени јединствени образци	2015.	буџет Министарства здравља и социјалне заштите
3.	Обезбиједити праћење заснованог усвојења, како домаћег тако и међународног	успоставити процедуре праћења и редовног извјештавања надлежних институција	Министарство здравља и социјалне заштите Министарство правде центри за социјални рад	урађени и успостављени механизми праћења	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности
4.	Побољшање квалитета стручне процјене у поступку усвајања	израда едукативног материјала едукације стручних радника у области усвојења	Министарство здравља и социјалне заштите центри за социјални рад НВО сектор	израђени едукативни материјали број спроведених едукативних радионица примјена едукативних програма за потенцијалне усвојитеље израђени стандарди у области	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности пројектни буџети

		<p>едукација потенцијалних усвојитеља</p> <p>стандардизација усвојења</p>		<p>усвојења</p> <p>израђени критеријуми израђени механизми праћења</p> <p>број и врста стручних савјетовања</p> <p>број стручних радника</p>		
--	--	---	--	--	--	--

IV. Област хранитељства

РБ	Циљ	Активности	Носилац	Индикатори	Рок извођења	Средства
1.	Унаприједити положај дјече која одрастају у хранитељским породицама кроз боља законска рјешења	<p>унапређење подзаконских аката</p> <p>измјене Закона о дјечијој заштити</p>	Министарство здравља и социјалне заштите	<p>унапређење подзаконских аката</p> <p>нови Закон о дјечијој заштити</p>	2015–2016.	средства из планираних буџета носилаца активности
2.	Стандардизовати услуге хранитељства	<p>израда стандарда хранитељства</p> <p>израда евалуацијских образаца праћења</p>	Министарство здравља и социјалне заштите	<p>усвојени објављени стандарди хранитељства</p> <p>усвојени и одштампани обрасци</p>	2015–2016.	<p>пројектни буџети</p> <p>средства из планираних буџета носилаца активности</p>

3.	Професионално оснажити стручне раднике у центрима за социјални рад у примјени и контроли спровођења хранитељства	<p>едукативни семинари и радионице</p> <p>израда информативних брошура</p> <p>стручни надзор</p> <p>увођење супервизије тимова за хранитељство</p>	Министарство здравља и социјалне заштите	<p>број организованих семинара и радионица</p> <p>штампане брошуре</p> <p>број спроведених стручних надзора</p> <p>број супервизија тимова за хранитељство</p>	2015–2020.	<p>пројектни буџети</p> <p>средства из планираних буџета носилаца активности</p>
4.	Успоставити јединствено праћење области спровођења хранитељства у Републици Српској	<p>израда базе података</p> <p>обука стручних радника за вођење базе</p>	Министарство здравља и социјалне заштите	<p>урађена и инсталирана база података у центрима за социјални рад</p> <p>проведене едукације</p>	2015–2020.	<p>буџет Министарства здравља и социјалне заштите</p> <p>пројектни буџети</p>
5.	Развити свијест јавности о предности постојања	<p>медијска кампања</p> <p>израда промотивног</p>	Министарство здравља и социјалне заштите	<p>ставови и мишљења јавности, стручних радника и хранитеља</p> <p>врста и количина пропагандног</p>	2015–2020.	<p>пројектни буџети</p> <p>средства из</p>

	хранитељских породица	материјала сарадња са удружењем хранитеља	центри за социјални рад медији НВО сектор	материјала остварена сарадња са НВО сектором		планираних буџета носилаца активности
6.	Реализација програма припреме за хранитељство за дјецу за потенцијалне хранитеље	припрема програма обуке обука постојећих и потенцијалних хранитеља	Министарство здравља и социјалне заштите центри за социјални рад	број потврда за бављење хранитељством	2015–2020.	буџет Министарства средства из планираних буџета носилаца активности пројектни буџети

V. Област институционалног збрињавања дјете без родитељског старања

РБ	Циљ	Активности	Носилац	Индикатори	Рок извођења	Средства
1.	Обезбиједити висок ниво услова боравка дјете у институцијама	реновирање, адаптација, санација и опремање простора у	Министарство здравља и социјалне заштите	стање опремљености институција (материјално-техничка, хигијенска и садржајна опремљеност) евалуациони листови	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности – оснивача

		којима бораве дјеца	други оснивачи и донатори			установа
2.	Подићи квалитет пружања стручних услуга у институцијама	увођење стандарда, норматива и процедура стручног рада креирање нових систематизација запошљавање недостајућих стручних радника додатна едукација постојећег особља у институцијама спровођење супервизије за стручне раднике спровођење стручних надзора	Министарство здравља и социјалне заштите остали оснивачи институција менаџмент институција	израђени правилници, стандарди, нормативи и процедуре број стручних радника у установама проведене додатне едукације стручних радника број спроведених стручних надзора учесталост спровођења супервизије проведени програми подршке	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности – оснивача установа пројектни буџети

		увођење програма подршке осамостаљивању младих				
3.	Проширење дјелатности установа које се баве збрињавањем дјеце без родитељског старања	истраживање потреба додатних услуга у заједници обезбјеђивање материјалних и стручних ресурса у институцијама за увођење нових дјелатности	Министарство здравља и социјалне заштите менаџмент установа центри за социјални рад	резултативеденог истраживања обезбјеђени материјално-технички и кадровско-стручни ресурси	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности – оснивача установа пројектни буџети
4.	Јачање економске одрживости институција за збрињавање дјеце без родитељског старања	анализа економске одрживости и пословања институција рационализација пословања установе успостављање	независни економски експерти менаџмент установа оснивачи установа Министарство	спроведена економска анализа и добијени резултати креирање механизма рационалног пословања установе креирање нових уговора и процедуре регулисања међусобних односа економски ефекти економског	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности оснивача пројектни буџети

		нових механизама уговарања услуга	здравља и социјалне заштите	пословања		
		наплата потраживања	центри за социјални рад			

VI. Област подршке у осамостаљивању

РБ	Циљ	Активности	Носилац	Индикатори	Рок извођења	Средства
1.	Обезбиједити материјалну и стручну подршку програмима осамостаљивања младих који су одрастали без родитељског старања	„лобирање“ у институцијама које обезбјеђују буџетска средстава намијењена запошљавању, стамбеном збрињавању и социјалној заштити креирање услуга подршке младима	представници локалних власти центри за социјални рад НВО Министарство здравља и социјалне заштите Министарство	број реализованих програма и услуга намијењених остваривању подршке младима (број „ријешених случајева“) ниво издвајања за ове програме и услуге у буџетима релевантних институција за ову област	2015–2020.	средства из планираних буџета носилаца активности оснивача релевантних институција пројектни буџети

		који су одрастали без родитељског старања у одлукама о проширеним правима	рада и борачко-инвалидске заштите			
2.	Остварити координацију и синхронизованост у дјеловању различитих институција и установа на различитим нивоима које могу, изражавају спремност и хоће пружити подршку младима	<p>формирање радне групе на нивоу локалних заједница састављену од представника релевантних институција (ЦСР, заводи за запошљавање, привредних субјеката, НВО представника)</p> <p>креирање заједничких програма подршке у запошљавању и обезбјеђивању услова за становање</p>	<p>представници локалних власти</p> <p>центри за социјални рад</p> <p>заводи за запошљавање</p> <p>НВО</p>	<p>формирана радна група</p> <p>креирани и проведени програми подршке у запошљавању, школовању и обезбјеђењу становања за младе</p> <p>број младих који су добили подршку</p>	2015–2020.	<p>средства из планираних буџета носилаца активности релевантних институција</p> <p>пројектни буџети</p>

		младих који су одрастали без родитељског старања				
3.	Сензибилисати јавност локалних заједница за потребе остваривања подршке младима који су одрастали без родитељског старања	<p>медијска кампања</p> <p>спровођење програма „Отворена врата дома“</p> <p>информисање о капацитетима и могућностима младих који напуштају институцију</p> <p>истраживање ставова и мишљења</p>	<p>Министарство здравља и социјалне заштите</p> <p>медији</p> <p>менаџмент установа</p> <p>центри за социјални рад</p> <p>НВО сектор</p>	<p>број и врста спроведених јавних кампања</p> <p>број посјетилаца програмима „отворена врата дома“</p> <p>израђени пригодни информативни материјали</p> <p>резултати спроведених истраживања</p>	2015–2020.	<p>средства из планираних буџета носилаца активности релевантних институција</p> <p>пројектни буџети</p>
4.	Подршка младима без родитељског старања након изласка из система	<p>обиласци младих, праћење сналажења у свакодневном животу, помоћ у осамостаљивању</p>	<p>Министарство здравља и социјалне заштите</p>	<p>број индивидуалних планова, број младих који су успјешно изашли из система социјалне заштите, број посјета и обилазака, број младих здравствено осигураних, број стипендија и стручних усавршавања</p>	2015–2020.	<p>средства из планираних буџета носилаца активности</p> <p>пројектни</p>

	социјалне заштите, односно након збрињавања у установи и хранитељској породици	младих, израда индивидуалних планова, савјетодавни рад са младима и различити видови подршке (материјална подршка и друго), активности на осигурању здравствене заштите младих, омогућавање стипендирања, активности на осигуравању предности при запошљавању, стручно усавршавање	центри за социјални рад Дом за дјецу и омладину без родитељског старања хранитељске породице локалне заједнице послодавци			буџети и проширена права у области социјалне заштите
--	--	--	---	--	--	--